

Mål C-335/21

Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande enligt artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler

Datum för ingivande:

27 maj 2021

Domstol som begär förhandsavgörande:

Juzgado de Primera Instancia n.º 10 *bis* de Sevilla (Spanien)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

24 maj 2021

Klagande:

Vicente

Motpart:

Delia

Saken i det nationella målet

Förfarande för indrivning av arvodesanspråk – Advokaters arvoden för tjänster som tillhandahållits deras klienter – Fastställande av advokaters arvoden i enlighet med en vägledande räknatabell från ett advokatsamfund – Justitiesekreterarens motiverade beslut om arvoden – Överklagande av nämnda beslut till domstolen

Syfte med och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande

Direktiv 93/13/EEG – Oskäligen villkor i konsumentavtal – Avtal om tillhandahållande av juridiska tjänster – Rättsligt förfarande för en advokats indrivning av arvodesanspråk – Förfarande som begränsar domstolens möjlighet att på eget initiativ pröva eventuell oskälighet hos villkoren i ett konsumentavtal – Direktiv 2005/29/EG – Otillbörliga affärsmetoder

Frågor som har hänskjutits för förhandsavgörande

1. Är ett summariskt förfarande för begäran om indrivning av en advokats arvode, som inte medger att domstolen på eget initiativ prövar den eventuella oskäligheten hos villkoren i avtalet som ingåtts med en konsument, i och med att domstolen inte får ingripa under något steg i förfarandet om inte klienten bestrider indrivningen och någon av parterna sedan överklagar det slutgiltiga beslutet från Letrado de la Administración de Justicia (justitiesekreterare), förenligt med *direktiv 93/13 och dess effektivitetsprincip, i förhållande till rätten till ett effektivt rättsmedel enligt artikel 47 i stadgan*?
2. Är det förenligt med *direktiv 93/13 och dess effektivitetsprincip, i förhållande till rätten till ett effektivt rättsmedel enligt artikel 47 i stadgan*, att domstolens eventuella oskälighetsprövning, på eget initiativ eller på begäran av en part, i denna typ av förfarande av summarisk beskaffenhet, görs inom ramen för ett fakultativt överklagande av ett beslut som fattats av ett organ som inte utövar dömande verksamhet, i detta fall justitiesekreteraren, som i princip ska begränsa sig endast till föremålet för beslutet och inte får beakta annan bevisning än den skriftliga bevisning som redan inlämnats av parterna?
3. Ska ett villkor i ett avtal mellan en advokat och en konsument, som det omtvistade villkoret, enligt vilket arvode ska betalas i det fall klienten återkallar talan innan förfarandet avslutas eller når en överenskommelse med banken utan advokatbyråns vetskap eller i strid med dess rekommendation, anses omfattas av bestämmelserna i *artikel 4.2 i direktiv 93/13*, på grund av att det handlar om ett väsentligt villkor som avser föremålet för avtalet, i detta fall priset?
4. I det fall svaret på föregående fråga är jakande, kan detta villkor, enligt vilket arvodet fastställs genom att hänvisa till en räknetabell från ett advokatsamfund där det anges att olika regler ska tillämpas beroende på det konkreta fallet, och som inte har omnämnts i förhandsinformationen, anses vara klart och begripligt i enlighet med *artikel 4.2 i direktiv 93/13*?
5. I det fall svaret på föregående fråga är nekande, kan det anses vara en otillbörlig affärsmetod i den mening som avses i direktiv 2005/29 att infoga ett villkor som det omtvistade villkoret i ett avtal mellan en advokat och en konsument, enligt vilket advokatens arvode fastställs genom att endast hänvisa till en räknetabell från ett advokatsamfund där det anges att olika regler ska tillämpas beroende på det konkreta fallet, och som inte har omnämnts i det kommersiella erbjudandet eller i förhandsinformationen?

Anförda unionsbestämmelser

– Artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.

– Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal, skälen 21 och 24, artiklarna 3, 4, 6.1 och 7.1.

– Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/29/EG av den 11 maj 2005 om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter på den inre marknaden, artiklarna 2.1 d, 5, 6, 7 och 11.

Anförda nationella bestämmelser

– Ley de Enjuiciamiento Civil (LEC) (civilprocesslagen).

I överensstämmelse med artikel 35 i civilprocesslagen får advokater kräva den part som de har försvarat på betalning av arvode för att ha tillhandahållit sina tjänster. Efter att ha presenterat detta krav ska Letrado de la Administración de Justicia (domstolstjänsteman med behörighet att avgöra vissa domstolsärenden) (nedan kallad justitiesekreteraren) anmoda gäldenären att betala det begärda beloppet eller bestrida kravet. I det fall kravet bestrids ankommer det på justitiesekreteraren att genom ett motiverat beslut fastställa advokatens arvode; om betalning inte sker kommer beloppet att indrivnas. Det motiverade beslutet kan överklagas till domstolen.

– Ley 2/1974, de 13 de febrero, sobre Colegios Profesionales (lag 2/1974, av den 13 februari 1974, om yrkesorganisationer), i sin lydelse genom Ley 25/2009, de 22 de diciembre (lag 25/2009, av den 22 december 2009) (BOE nr 308 av den 23 december 2009).

Enligt denna lag är det förbjudet för yrkesorganisationer att fastställa vägledande räknetabeller eller andra riktlinjer för arvoden, utan att detta påverkar vad som föreskrivs i fjärde tilläggsbestämmelsen. Enligt denna tilläggsbestämmelse får yrkesorganisationerna ta fram vägledande kriterier som endast får användas för advokaternas fastställande av omkostnader och indrivning av arvodesanspråk.

– Real Decreto 658/2001, de 22 de junio, por el que se aprueba el Estatuto General de la Abogacía Española (kungligt dekret 658/2001, av den 22 juni 2001, om godkännande av den spanska advokatkårens allmänna stadga) (BOE nr 164 av den 10 juli 2001), i den version som är tillämplig på omständigheterna i det nationella målet.

I den spanska advokatårens allmänna stadga, i den version som är tillämplig på omständigheterna i det nationella målet, fastställs att en advokat har rätt till lämplig ekonomisk ersättning för att ha tillhandahållit sina tjänster, liksom till ersättning för de omkostnader som han eller hon ådragit sig. Arvodesbeloppet avtalas fritt mellan advokaten och klienten, med beaktande av etiska regler och bestämmelser om illojal konkurrens. I stadgan anges även, när det gäller fastställande av arvode, att såvida inte något annat uttryckligen har avtalats kan de vägledande räknetabellerna från det advokatsamfund inom vars område advokaten i fråga verkar användas som referens. Dessa tabeller ska dock alltid fungera som

ett komplement till vad som har avtalats, och de ska användas i det fall motparten åläggs att betala rättegångskostnaderna.

– Real Decreto Legislativo 1/2007, de 16 de noviembre, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la defensa de los consumidores y usuarios y otras leyes complementarias (kungligt lagstiftningsdekret 1/2007, av den 16 november 2007, om godkännande av den omarbetade lydelsen av den allmänna lagen om skydd för konsumenter och användare och andra kompletterande lagar) (BOE nr 287 av den 30 november 2007), i den lydelse som var i kraft vid tidpunkten för omständigheterna i målet.

I artikel 20 i denna lag föreskrivs att affärsmetoderna ska ange – om det inte framgår tydligt av sammanhanget – åtminstone följande uppgifter: fullständigt slutgiltigt pris, inklusive skatt, i förekommande fall med angivande av prisökningar eller rabatter som är tillämpliga på det kommersiella erbjudandet liksom ytterligare omkostnader som ska bäras av konsumenten eller användaren. I övriga fall – till följd av varans eller tjänstens beskaffenhet – där det inte går att fastställa ett exakt pris i erbjudandet ska information lämnas om beräkningsunderlaget, så att konsumenten eller användaren kan kontrollera priset. På samma sätt, om de ytterligare omkostnader som ska betalas av konsumenten eller användaren av objektiva skäl inte kan beräknas på förhand ska konsumenten eller användaren informeras om förekomsten av sådana ytterligare omkostnader liksom om deras ungefärliga storlek, om denna är känd.

I artikel 60 i samma lag föreskrivs att före avtalets ingående ska näringsidkaren på ett tydligt och begripligt sätt som är anpassat till omständigheterna ställa relevant, sanningsenlig och tillräcklig information om avtalets huvuddrag till konsumentens eller användarens förfogande, framför allt vad gäller dess rättsliga och ekonomiska villkor och om de varor eller tjänster som omfattas av detsamma.

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet i det nationella målet

- 1 Den 9 februari 2017 tecknade Delia (nedan kallad ”klienten”) och Vicente (nedan kallad ”advokaten”) ett avtal om tillhandahållande av juridiska tjänster, vars syfte var att advokaten skulle kräva återbetalning av vissa belopp som klienten hade betalat till en bank enligt vissa oskäliga villkor.
- 2 Avtalet om tillhandahållande av juridiska tjänster innehöll ett villkor enligt vilket klienten åtog sig att följa advokatens anvisningar, och om klienten, oavsett orsak, skulle återkalla talan före slutförandet av det rättsliga förfarandet eller nå en överenskommelse med banken utan advokatens vetskap eller i strid med dennes rekommendation, skulle klienten vara tvungen att betala advokaten ett belopp enligt räknetabellen för fastställande av omkostnader från advokatsamfundet i Sevilla med avseende på den talan som väckts.

- 3 Innan avtalet undertecknades hade advokaten informerat klienten om villkoren som rörde priset på de juridiska tjänsterna i en handskriven anteckning. Det framgår inte av anteckningen om konkret information lämnades om det aktuella villkoret. Klienten bekräftar att hon kontaktade advokaten via en annons på Facebook, där villkoret inte heller omnämndes.
- 4 Den 22 februari 2017 ingav advokaten ett utomrättsligt anspråk, som föregick talan, till banken.
- 5 Vid en ej angiven tidpunkt tog klienten emot bankens svar i sin bostad, daterat den 2 juni 2017, i vilket den godtog det utomrättsliga anspråket och erbjöd att återbetala 870,67 euro som hade betalats in för mycket.
- 6 Den 12 juni 2017 väckte advokaten talan vid den hänskjutande domstolen för återbetalning av de överskottsbelopp som klienten hade betalat in enligt de oskäliga villkor som hon ingått med banken.
- 7 Klienten beslutade att godta bankens erbjudande.
- 8 Advokaten skickade den 13 juni 2017 en skrivelse till klienten i vilken han, efter det samtal han haft med henne samma förmiddag, upprepade att han inte samtyckte till att hon – trots att talan hade väckts – godtog bankens erbjudande.
- 9 Den 25 september 2017 inlämnades en skrivelse till den hänskjutande domstolen, i vilken det angavs att klienten hade återkallat talan. Följaktligen avslutades förfarandet.
- 10 Den 13 november 2017 inlämnade advokaten en begäran om indrivning av arvode till den hänskjutande domstolen enligt förfarandet för indrivning av arvodesanspråk till ett belopp av 1 105,50 euro plus mervärdesskatt (moms), det vill säga totalt 1 337,65 euro. Detta belopp är följden av att ha tillämpat en regel i räknetabellen från advokatsamfundet i Sevilla.
- 11 Klienten, biträdd av en offentlig försvarare, bestred det begärda arvodet med hänsyn till att hon ansåg det vara otillbörligt. Advokaten informerades om bestridandet men inkom inte med något yttrande inom den angivna tidsfristen. Justitiesekreteraren fattade ett motiverat beslut den 15 oktober 2020 där bestridandet avslogs, beloppet att betala till advokaten fastställdes till 1 337,65 euro och en frist gavs på fem dagar för betalningen, med upplysning om att beloppet kommer att drivas in om betalning inte sker. Klienten överklagade det motiverade beslutet till den hänskjutande domstolen. Överklagandet godkändes och vidarebefordrades till advokaten för bestridande. Advokaten ingav en skrivelse där han ansåg att överklagandet som ingetts av klienten skulle avslås och att hon skulle åläggas att betala rättegångskostnaderna.
- 12 Den hänskjutande domstolen hyser tvivel om hur detta överklagande ska avgöras och har beslutat att inge denna begäran om förhandsavgörande.

Parternas huvudargument

- 13 Klienten hävdar att avtalet som hon tecknade med advokaten är oskäligt, bland annat eftersom det innehåller ett villkor enligt vilket, i fall av återkallande av talan, arvodet ska beräknas enligt en räknatabell. Hon tillägger att avtalet inte överensstämmer med den information som hon fick av advokaten innan hon undertecknade det, i och med att han uppgav att arvodet skulle höjas med 10 procent av vad som uppbars, ett belopp som hon redan inbetalat. Klienten gör dessutom gällande att det omtvistade villkoret inte är tillämpligt, eftersom något verkligt återkallande av talan inte ägde rum, på grund av att saken inte kom att prövas. Hon menar vidare att advokaten väckte nämnda talan med enda syfte att erhålla ett högre arvode. Klienten begär följaktligen att justitiesekreterarens motiverade beslut lämnas utan verkan och att det arvode som advokaten gör anspråk på förklaras otillbörligt.
- 14 Advokaten hävdar att villkoren inte är oskäligen, att han varnade klienten via en skrivelse om följderna av att nå en överenskommelse med banken på egen hand, att talan hade väckts innan klienten nådde en överenskommelse med banken och att arbetet med att förbereda talan och andra omkostnader har burits av honom. Han begär följaktligen att klientens överklagande ska avslås och att hon åläggs att betala rättegångskostnaderna.

Kortfattad redogörelse för skälen till att förhandsavgörande begärs

- 15 Det uppstår å ena sidan en processuell problematik och å andra sidan en materiell problematik.
- 16 När det gäller den processuella problematiken (som innefattar den första och den andra tolkningsfrågan) har advokater i Spanien rätt att göra rättsligt anspråk på de arvoden som deras klienter är skyldiga dem för tjänster som de har tillhandahållits i samband med förprocessuella förfaranden på flera olika sätt; ett av dem är det så kallade förfarandet för indrivning av arvodesanspråk.
- 17 Förfarandet för indrivning av arvodesanspråk är ett summariskt förfarande med begränsade garantier vars enda syfte är att advokatens klient avkrävs det arvode som han eller hon är skyldig, och att beloppet drivs in om betalning inte sker. Genomförandet av detta förfarande ankommer på justitiesekreteraren, vilken – enligt den spanska författningsdomstolens rättspraxis och EU-domstolens dom av den 16 februari 2017, Margarit Panicello (C-503/2015, EU:C:2017:126) – inte utövar dömande verksamhet. Inom ramen för förfarandet för indrivning av arvodesanspråk sätter justitiesekreteraren arvodets lämplighet i förhållande till advokatens yrkesmässiga agerande, prövar advokatens rättigheter gentemot den part som har anförtrott honom eller henne sitt försvar och fastställer vilket belopp som ska betalas.
- 18 Förfarandet för indrivning av arvodesanspråk kan avse avtal som omfattas av direktiv 93/13, med hänsyn till att, enligt EU-domstolens dom av den

15 januari 2015, *Birutė Šiba* (C-537/13, EU:C:2015:14), avtal som ingås mellan advokater och deras klienter omfattas av detta direktiv. Förfarandet är dock utformat på ett sätt som innebär en risk för att domstolen inte prövar själva avtalet. Domstolen ingriper i själva verket bara om klienten bestrider indrivningen av arvudet och någon av parterna överklagar det motiverade beslut som fattats av justitiesekreteraren som prövar bestridandet. Förfarandet innebär därmed att domstolen inte i något skede av genomförandet på eget initiativ kan göra en prövning av den eventuella oskäligheten hos villkoren i avtalet.

- 19 Enligt EU-domstolens praxis är domstolen visserligen skyldig att på eget initiativ pröva ett villkors eventuella oskälighet, så snart de faktiska och rättsliga omständigheterna är tillräckliga, men faktum är att särdragen hos förfarandet för indrivning av arvodesanspråk kräver förtydliganden i detta avseende. Dessa särdrag är de som följer: det faktum att justitiesekreteraren inte är en domstol, förfarandets summariska beskaffenhet och formen för domstolens ingripande, vilket begränsas till det sista steget i förfarandet och i det fall – och efter det att klienten valt att bestrida indrivningen av arvudet – någon av parterna sedan beslutar att överklaga justitiesekreterarens motiverade beslut. Det bör dessutom påpekas att det i ett sådant fall i regel skulle vara nödvändigt att analysera materiella frågor som det omtvistade villkorets beskaffenhet, mängden information som lämnats eller avtalets grad av anslutning, frågor som är svåra att ta ställning till i slutet av ett summariskt förfarande som beaktar återopandegrunder och bevismöjligheter i mycket begränsad omfattning.
- 20 Det är riktigt att klienten kan låta göra en senare sakprövning för att återopa oskälighet hos villkoren i avtalet med advokaten, men att styra klienten mot ett sådant förfarande, i vilket det är obligatoriskt med närvaro av advokat och som vid avslag kan leda till att klienten tvingas betala rättegångskostnaderna, förefaller inte överensstämma med effektivitetsprincipen i direktiv 93/13. Likaså, när förfarandet för indrivning av arvodesanspråket har avslutats inleds verkställighetsförfarandet. Inledandet av detta förfarande är beroende av advokatens initiativ och i detta steg ingriper domstolen (möjligheten finns att klienten frivilligt betalar och att det inte ens är nödvändigt att inleda någon verkställighet); verkställighetsförfarandet ger inte heller konsumenten möjlighet att återopa oskälighet hos villkoren.
- 21 Det är känt att EU-domstolen, i sitt beslut av den 25 oktober 2018, *Elena Barba Giménez* (C-426/17, EU:C:2018:858), förklarade att det ”inom ramen för de förfaranden som omfattas av justitiesekreterarens behörighet, såsom det nationella målet, ankommer ... på den domstol som är behörig att besluta om verkställighet av indrivningen av fordran att, vid behov ex officio, pröva huruvida ett villkor i ett avtal som ingåtts mellan ett rättegångsombud eller en advokat och dennes klient eventuellt är oskäligt”. Detta konstaterande grundar sig emellertid på domen av den 16 februari 2017, *Margarit Panicello* (C-503/15, EU:C:2017:126), som tycks leda i en annan riktning. I domen i målet *Margarit Panicello* förefaller det i själva verket handla om att identifiera vilket organ som är behörigt att inge en begäran om förhandsavgörande, men man verkar inte slå fast att förfarandet för indrivning

av arvodesanspråk är förenligt med unionsrätten i och med att domstolen kan göra en oskälighetsprövning under verkställighetsförfarandet. I denna mening har EU-domstolen vid flera tillfällen slagit fast att det är lämpligt att göra oskälighetsprövningen före verkställigheten gentemot en konsument (se till exempel domen i målet Profit Credit Polska (C-176/17, EU:C:2018:711), punkterna 44, 61–64 och 71).

- 22 Mot bakgrund av samtliga överväganden som anges ovan finns det betänkligheter om huruvida förfarandet för indrivning av arvodesanspråk är förenligt med direktiv 93/13 och dess effektivitetsprincip, i förhållande till rätten till ett effektivt rättsmedel enligt artikel 47 i stadgan.
- 23 Vad gäller den materiella problematiken (som innefattar den tredje, den fjärde och den femte tolkningsfrågan) är det nödvändigt att klargöra beskaffenheten hos villkoret i avtalet mellan advokaten och klienten som fastställer vilket arvode som ska betalas i det fall klienten, oavsett orsak, återkallar talan innan förfarandet avslutas eller når en överenskommelse med banken utan advokatens vetskap eller i strid med dennes rekommendation.
- 24 Om EU-domstolen fastställer att den nationella domstolen, inom ramen för förfarandet för indrivning av arvodesanspråk och i samband med prövningen av överklagandet, kan göra en bedömning av om villkoren är oskäliga, uppstår tvivel om huruvida det omtvistade villkoret omfattas av tillämpningsområdet för artikel 4.2 i direktiv 93/13, i den mening som den tolkas av EU-domstolen.
- 25 Det omtvistade villkoret skulle kunna betraktas som en ersättningsklausul eller en straffbestämmelse, snarare än ett villkor med direkt avseende på priset, eftersom det åsyftar en särskild händelse, nämligen klientens återkallande av talan efter det att förfarandet inletts eller en ensidig överenskommelse med banken. Om villkoret anses avse priset skulle det kunna betraktas som oskäligt, om det inte har formulerats på ett klart och begripligt sätt. Villkorets beskaffenhet kommer därmed att avgöra vilken typ av analys som måste göras och vilken sorts prövning som det kan omfattas av.
- 26 Om det omtvistade villkoret anses ingå i tillämpningsområdet för artikel 4.2 i direktiv 93/13, är det för att avgöra tvisten också nödvändigt att fastställa om villkoret kan betraktas som klart och begripligt. Detta tvivel uppstår eftersom villkoret – i förevarande mål – vare sig fastställer ett exakt belopp eller en procentsats vad gäller summor eller beräkningsmetod, utan hänvisar till en vägledande räknetabell som tagits fram av ett advokatsamfund.
- 27 Räknetabeller av detta slag godkänns av advokatsamfunden. Enligt lagen om yrkesorganisationer, efter ändringen genom lag 25/2009, är det förbjudet att införa vägledande räknetabeller eller kriterier för yrkesarvoden, förutom i fall av rent upplysande användning i rättsliga förfaranden för fastställande av omkostnader och indrivning av arvodesanspråk där civilprocesslagen föreskriver att det ska inhämtas ett utlåtande från advokatsamfundet om lämpligheten hos de arvoden

som advokaterna gör anspråk på. Enligt den version av advokatkårens allmänna stadga som gällde vid undertecknandet av avtalet mellan advokaten och klienten skulle för fastställandet av arvoden – såvida inte något annat uttryckligen hade avtalats – räknetabellerna användas som vägledning, även om denna bestämmelse strider mot den reviderade lagen om yrkesorganisationer, genomförd genom lag 25/2009. I det nu aktuella målet, såsom anges i avtalet mellan klienten och advokaten, har denne använt sig av räknetabellen för att fastställa sitt arvode i det fall klienten återkallar talan eller når en överenskommelse med banken utan advokatens vetskap eller i strid med dennes rekommendation.

- 28 Det framgår dock inte om advokaten har informerat klienten om innehållet i det omtvistade villkoret; den handskrivna anteckning som hon fick innehåller inga sådana uppgifter, och det anges inte heller med tydlighet i avtalet som de undertecknade. Uppgift lämnas inte heller om att räknetabellen är offentlig, så att klienten i detta fall skulle ha kunnat ta del av den. Räknetabellen bedöms inte heller vara tydligt formulerad. Underlaget för att beräkna advokatens arvode specificeras inte, och det hänvisas till olika regler som väljs av advokaten. Även om det inte är möjligt att fastställa det exakta priset för tjänsterna vid tidpunkten för undertecknandet av avtalet borde det kunna krävas en minimnivå vad gäller fastställandet av beräkningsunderlaget, som gör det möjligt för klienten att få en uppfattning om den ungefärliga storleken på arvodet.
- 29 Såsom har fastslagits av EU-domstolen i flera olika domar, till exempel i dom av den 15 mars 2012, Jana Pereničová (C-453/10, EU:C:2012:144), innebär inte bristande tydlighet hos ett villkor automatiskt att det betraktas som oskäligt i den mening som avses i artikel 3.1 i direktivet. Fastställandet av att en affärsmetod är otillbörlig utgör ett av flera kriterier utifrån vilka den behöriga domstolen, enligt artikel 4.1 i direktiv 93/13, kan bedöma huruvida villkoren är oskäliga.
- 30 Mot bakgrund av ovanstående anses det lämpligt att klargöra om ett villkor i ett avtal som ingåtts mellan en advokat och en klient, där advokatens arvode fastställs genom hänvisning till en räknetabell från ett advokatsamfund, och utan att detta villkor har omnämnts vare sig i det kommersiella erbjudandet eller i förhandsinformationen, kan anses vara en otillbörlig affärsmetod enligt direktiv 2005/29.